

Ciències socials

Introducció

La presència de les ciències socials a l'etapa d'educació secundària obligatòria té per finalitats educatives més rellevants facilitar l'aprenentatge dels principals problemes del món actual, aprofundir en l'anàlisi dels fenòmens que tenen lloc en el territori com a resultat de la interacció dels agents humans i naturals i contribuir a la comprensió del funcionament bàsic de les societats humanes en el present i en el passat. En totes i cadascuna d'aquestes dimensions del coneixement social l'alumnat de les edats compreses entre els 12 i els 16 anys s'ha d'introduir ja d'una manera sistemàtica en el discerniment dels diversos motius i causes que les expliquen. En la nostra tradició educativa els aprenentatges de les ciències socials han estat vertebrats habitualment per les disciplines de geografia i història, tradició que continua en el disseny d'aquest currículum. Conceptes propers de les altres ciències socials s'articulen a les esmentades disciplines.

La geografia i la història proporcionen, a més, l'aprenentatge de mètodes específics que permeten la formació d'una mirada sobre la realitat global que ajuda a comprendre-la. La primera ofereix recursos d'orientació, localització, observació, anàlisi i síntesi d'informacions i explicacions relacionades amb el territori i el paisatge, a més d'un aprenentatge qualitatiu important en la lectura i realització de la gran metàfora geogràfica: els registres cartogràfics. La història, per la seva banda, utilitza habilitats i tècniques que permeten l'anàlisi i la síntesi d'informacions i explicacions sobre l'estructura i l'evolució de les societats en el passat. L'estudi del passat ajuda a entendre el present i a conèixer i contextualitzar les arrels culturals del país, amb la qual cosa es contribueix al procés de cohesió social i d'arrelament nacional. La representació i interiorització del temps històric juntament amb l'anàlisi i crítica de les fonts han de constituir, en l'aprenentatge de la història, la base que permeti comprovar, en el nivell adequat de l'alumnat de cada edat, la coherència de les interpretacions dels fets històrics proposats. La geografia i la història contribueixen també a desenvolupar les facultats cognitives bàsiques i ajuden a iniciar en l'alumnat una visió global del món i un conjunt de valors que els permeti l'adopció d'una actitud ètica i compromesa en la societat democràtica.

Els continguts de geografia consisteixen fonamentalment en l'estudi de la interacció de l'acció de les persones i el medi, en la interpretació de l'organització territorial de les societats humanes, les relacions que s'hi estableixen i els conflictes que s'hi presenten. Les escales territorials són diverses i van del planisferi mundial a Catalunya -i fins i tot a unitats espacials més petites- passant pel context europeu i l'àmbit espanyol i el d'altres comunitats autònomes de l'Estat. Dins de la geografia es té una particular sensibilitat pels temes que fan referència als riscos naturals, el medi ambient i la seva sostenibilitat. Pel que fa a la metodologia, s'insisteix en la cartografia i en l'anàlisi del paisatge.

Els continguts d'història s'ordenen en un criteri cronològic seguint la tradició occidental de les anomenades edats (prehistòria, edat antiga, edat mitjana, edat moderna i edat contemporània). El sentit de l'evolució i procés de les societats, la diferenciació de la similitud i les diferències entre societats coetànies, la tensió entre el canvi i la continuïtat, la utilització de fonts en l'aprenentatge dels fets rellevants i la representació del temps històric (successió, simultaneïtat i ritmes) constitueixen els conceptes forts en l'organització del pensament de l'alumnat derivat de l'estudi de la història. Els àmbits territorials d'estudi se centren en el món occidental, amb interès específic a l'evolució històrica succeïda a l'espai actual d'Espanya i una atenció primordial a Catalunya, per conèixer la diversitat d'aportacions dels diferents pobles que al llarg del temps han vingut a residir en el seu territori i hi han deixat la seva empremta.

S'entén també que tant la geografia com la història van adreçades a unes persones que són els joves i les joves ciutadans/nes d'una nació (Catalunya) emmarcades en un estat (Espanya), en una identitat genèrica (cristiano-occidental i mediterrània) dins d'un món on s'articulen d'altres cosmovisions i identitats. És per això que les característiques plurals i diverses de la nació catalana, també la seva geografia i la seva història, han de vertebrar en bona part la configuració dels continguts de l'àrea com a expressió de la identitat pròpia dins d'Espanya. Així mateix, des d'aquesta àrea, s'ha de fomentar el coneixement i respecte per les altres identitats i cultures diferents a la pròpia, i concebre-les com una font d'enriquiment personal i col·lectiu, entre moltes altres raons perquè en molts casos són elles mateixes elements històrics que han contribuït i contribueixen a la definició actual de Catalunya.

Els continguts de l'àrea de ciències socials apareixen expressats d'una manera prou genèrica i oberta per tal de permetre un desenvolupament posterior que atengui la diversitat i que permeti la introducció de continguts en funció dels elements específics de cada context escolar concret. Tanmateix en el primer cicle s'inclouen continguts de geografia i d'història a cada curs. En el segon cicle, en canvi, es prescriuen els coneixements de geografia per a tercer curs i els d'història per al quart. El fet que alguns enunciats de fets i conceptes en la seqüenciació per cursos es repeteixin respon a la necessitat d'aprofundiment i increment de la complexitat de la temàtica oferta a l'aprenentatge. S'entén que aspectes rellevants, entre d'altres, com per exemple la demografia -en especial el fenomen migratori- l'economia, els riscos naturals i la sostenibilitat es poden fonamentar en el primer cicle i cal reprendre'ls amb més solidesa en el segon.

Des d'aquesta àrea cal contribuir tant a l'afermament de les especificitats lingüístiques pròpies de la història i la geografia com al desenvolupament i millora de les capacitats comprensives i expressives (orals i escrites) de les noies i els nois. Així mateix, el contingut de l'àrea de ciències socials ha d'estar en funció i al servei de la formació i maduració d'individus crítics, per potenciar-los capacitats, coneixements, habilitats i actituds que els siguin útils a la vida, tant si continuen els seus estudis en el batxillerat o en els cicles formatius de grau mitjà. Cal tenir en

compte que, tot i que no s'aprenen només a l'escola, els valors i les actituds són presents en el procés d'instrucció de fets, conceptes i procediments. Per això els valors que es fan intervenir en el disseny d'aquest currículum fomenten la igualtat, introdueixen qüestions relacionades amb el civisme, la tolerància, l'educació per a la pau i, en general, amb l'educació per a la vida democràtica en una societat cada dia més diversa. D'una manera particular hi són presents aspectes relacionats amb l'equilibri precari del medi i la seva sostenibilitat i la necessitat de la construcció d'una consciència comuna per a la seva conservació des de l'actitud privada de cadascú fins a la formació d'opinió col·lectiva.

Objectius generals

En acabar l'etapa, l'alumnat ha de ser capaç de:

1. Descriure, interpretar i representar un espai geogràfic, assenyalant les seves característiques i identificant la seva especificitat (rural, industrial, urbà), emprant diferents tècniques i fent una lectura correcta de diferents àmbits territorials representats mitjançant diversos tipus de registre (mapes, plànols, croquis, fotografies) amb especial atenció als àmbits català i espanyol.
2. Analitzar i valorar la utilització dels recursos naturals i les seves conseqüències ambientals, en especial pel que fa a la sostenibilitat del medi ambient i als riscos naturals, prèvia identificació dels elements del medi físic i de la caracterització i distribució dels principals medis naturals.
3. Identificar i descriure els grans àmbits físics, geoeconòmics, polítics i culturals del món així com els principals trets físics, humans, culturals i polítics que defineixen els espais de Catalunya i de la península Ibèrica.
4. Entendre i utilitzar dins d'un marc cronològic precís i utilitzant dates bàsiques, diferents categories temporals -orientació, (passat, present i futur), mesura (unitats temporals, temps i cronologia històrica), posicions relatives (successió, simultaneïtat) i durades (esdeveniments, ritmes, períodes conjunturals, períodes estructurals)- amb vista a construir significats que permetin més endavant una possible perspectiva global de l'evolució històrica.
5. Localitzar, classificar, interpretar i criticar documents o fonts orals d'informació directes i indirectes aplicant-los a l'estudi d'una determinada temàtica o a la resolució de problemes referits a l'àrea.
6. Explorar i utilitzar reculls d'informació estructurada (arxius, bases de dades, taules estadístiques, CD-ROM, i la documentació de la xarxa) que puguin ser objecte d'accés i interrogació per mitjans informàtics.
7. Sistematitzar i ordenar, mitjançant diferents tipus de registre (gràfics, estadístiques, quadres, fitxes, àudios), les dades obtingudes mitjançant diferents fonts d'informació.
8. Identificar i localitzar, tant al temps com a l'espai, els fets i processos històrics rellevants de Catalunya i d'Espanya, tot identificant els motius i causes que poden explicar-los, així com les conseqüències que poden derivar-se'n.
9. Entendre que l'estructura i la dinàmica de les nacions, les societats i els territoris són el resultat de processos històrics en què incideixen múltiples factors.

10. Entendre punts de vista, formes de vida, codis morals diferents als comuns de l'àrea cultural occidental, tot relativitzant les diferències i valorant les aportacions d'altres àrees culturals, i, igualment, situar-se en el punt de vista de persones d'altres temps o llocs com a actitud necessària per viure en una societat progressivament multicultural.
11. Expressar-se amb un vocabulari específic i propi de l'àrea, emprant-lo amb precisió i rigor.
12. Establir models o conclusions generals senzills a partir de l'anàlisi de diferents fets o situacions particulars i valorar positivament la correcció i el respecte en tots els àmbits de relació entre persones i institucions.
13. Opinar de manera fonamentada, en el nivell adequat a la seva situació i com a conseqüència de l'adquisició d'una memòria històrica i de sòlids coneixements geogràfics, sobre fenòmens actuals o passats, argumentant les raons, opinions i punts de vista propis.
14. Inserir-se activament, participativament, democràticament i críticament, en la societat i cultura de Catalunya i projectar la seva actuació a àmbits més amplis, on la cregui necessària i possible.
15. Respectar i defensar, en la mesura de les seves possibilitats, el patrimoni cultural, lingüístic, historicoartístic i mediambiental, tot reconeixent-hi les diferents aportacions que l'han format, i valorar positivament la correcció i el respecte en tots els àmbits de relació entre persones i institucions.
16. Relacionar i interrelacionar diferents coneixements adquirits, informacions i expectatives diverses en la interpretació de situacions, fets o esdeveniments socials actuals o històrics.

Continguts

Procediments

1. Interpretació i representació de l'espai.
 - 1.1 Aplicació de tècniques, tradicionals i informàtiques, de situació, localització i orientació a l'espai.
 - 1.2 Confecció, lectura i interpretació de plànols i mapes de distintes característiques i escales.
 - 1.3 Identificació i explicació dels distints tipus de projeccions.
 - 1.4 Lectura i anàlisi del paisatge.
 - 1.5 Adquisició i aplicació de vocabulari geogràfic.
2. Anàlisi, interpretació i representació del temps.
 - 2.1 Identificació de categories temporals (successions, simultaneïtats, continuïtats i canvis, durades i ritmes) i utilització de mecanismes tradicionals i informàtics per a la seva representació gràfica.
 - 2.2 Ús de la cronologia i dels codis per mesurar el temps històric.
 - 2.3 Identificació de les relacions de causalitat històrica.

- 2.4 Utilització i crítica de fonts, documents i altres testimonis històrics de caràcter primari i secundari.
- 2.5 Adquisició i aplicació del vocabulari històric.
- 3. Obtenció i anàlisi de la informació.
 - 3.1 Utilització de registres per recollir dades a partir de l'observació directa (treball de camp) i indirecta.
 - 3.2 Elaboració i interpretació d'enquestes, entrevistes, qüestionaris i fonts orals d'informació.
 - 3.3 Recull d'informació per mitjans informàtics i telemàtics, en especial en fonts estructurades d'informació i en altres recursos de la xarxa (Internet).
 - 3.4 Elaboració (manual o per mitjans informàtics), lectura i interpretació d'estadístiques i gràfics.
 - 3.5 Lectura i interpretació de documents escrits de tot tipus.
- 4. Aplicació i comunicació de la informació.
 - 4.1 Participació activa en debats, tant presencials com telemàtics, i en l'elaboració de judicis fonamentats.
 - 4.2 Elaboració de treballs monogràfics amb ajut d'eines ofimàtiques.
 - 4.3 Confecció de murals i gràfics amb l'ajut d'eines ofimàtiques.
 - 4.4 Exposicions orals amb o sense ajut de suports visuals o d'eines de presentació informàtiques.
 - 4.5 Elaboració d'anàlisi i síntesi escrites a partir de diferents tipus d'informació.

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

- 1. Humanitat i medi físic.
 - La representació de l'espai.
 - La terra en el sistema solar.
 - Els components del medi físic.
 - Continents i oceans.
 - El paisatge geogràfic.
 - Recursos naturals i sostenibilitat.
- 2. Ocupació i organització del territori.
 - La societat: estructura, organització i dinàmica.
 - Població i poblament.
 - Societat i economia.
 - Societat i política: nació, estat i règim polític. L'organització territorial.
 - Societat i urbanització del territori.
 - Societat i cultura: diversitat cultural i multiculturalitat.
- 3. Civilitzacions, cultures i manifestacions artístiques al llarg del temps (I).
 - Mesura, representació i periodificació del temps històric.
 - L'evolució de l'espècie humana i la prehistòria.
 - Dels primers imperis agraris a la fi del món antic.

Les grans religions monoteistes i el seu context històric: judaisme, cristianisme i islam.

L'alta edat mitjana (segles VIII-XII). Feudalisme i art romànic.

Europa medieval: de l'expansió a la crisi de la baixa edat mitjana (XIII-XV). Les ciutats i l'art gòtic.

4. Civilitzacions, cultures i manifestacions artístiques al llarg del temps (II)

L'edat moderna: de l'ampliació del món conegut a la Il·lustració. L'art del Renaixement i del barroc.

La fi de l'antic règim: el liberalisme, la revolució industrial i les seves conseqüències.

Anarquisme i socialisme. L'art del segle XIX.

El nacionalisme. L'expansió colonial europea.

Els grans conflictes del segle XX: de la Primera a la Segona Guerra Mundial.

L'art del segle XX.

La Segona República, la Guerra Civil i el franquisme.

La segona meitat del segle XX: guerra freda, descolonització i dissolució de la URSS.

Valors, normes i actituds

1. Valoració de les pautes de conducta per a la convivència i l'estudi.

1.1 Actitud de tolerància i antidogmatisme.

1.2 Actitud crítica.

1.3 Actitud participativa, responsable i de col·laboració.

2. Interès per sistematitzar el treball propi.

2.1 Actitud favorable per l'ordre, el rigor i la sistematització del treball.

2.2 Preocupació per la correcta presentació i execució del treball.

3. Valoració positiva de la convivència cívica i social.

3.1 Acceptació dels drets i deures com a ciutadans.

3.2 Actitud de participació en les institucions cíviques i democràtiques.

3.3 Defensa dels drets, les llibertats i el patrimoni de la comunitat.

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1 Actitud solidària i de cooperació.

4.2 Respecte del medi ambient.

4.3 Respecte del patrimoni del present i del passat.

5. Relativisme.

5.1 Relativització de la pròpia cultura i civilització.

5.2 Valoració de les cultures foranes i les dels temps passats.

5.3 Valoració dels dilemes morals del nostre temps.

Primer ciclo

Primer curs

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

Geografia:

1. La representació de l'espai: situació, orientació i cartografia.
2. La Terra en el sistema solar: moviments i mesura del temps.
3. Els components del medi físic.
4. Continents i oceans: relleu, climatologia i hidrologia de la Terra.
5. El paisatge com a resultat d'elements naturals i humans. Grans unitats paisatgístiques.
6. Recursos naturals i sostenibilitat: amenaces al medi i riscos naturals.

Història:

1. La mesura i la representació gràfica del temps històric. La periodificació històrica.
2. El procés d'hominització i la prehistòria. La prehistòria a Catalunya.
3. Els primers imperis agraris: Egipte i Mesopotàmia. Les seves manifestacions artístiques.
4. Les civilitzacions clàssiques (I): Grècia. Empúries. L'art grec.
5. Les civilitzacions clàssiques (II): Roma. La Hispània romana. L'art romà.
6. Roma a l'àmbit territorial català. El seu llegat.

Segon curs

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

Geografia:

1. La societat: estructura, organització i dinàmica.
2. Població i poblament. Dinàmica, estructura i moviments de població. Anàlisi del fet migratori a Catalunya i a Espanya.
3. Societat i economia: població activa, recursos i agents econòmics. Mercat, treball i atur. Caracterització de l'economia catalana, espanyola i europea.
4. Societat i política (I): nació, estat i règim polític. L'organització territorial de Catalunya i d'Espanya. Les organitzacions supraestats. L'ONU.
5. Societat i política (II): els estats del món. La Unió Europea.
6. La diversitat cultural. Elements d'una cultura.

Història:

1. Les invasions i la fi del món antic. Judaisme i cristianisme. Bizanci.
2. L'aparició i expansió de l'islam. Al-Andalus. El seu llegat a Catalunya.
3. L'alta edat mitjana (segles VIII-XII). Els regnes cristians a la península Ibèrica. Feudalisme i art romànic.

4. Els orígens nacionals de Catalunya. (VIII-XII). La formació dels comtats catalans en una terra de frontera. El feudalisme a la Catalunya Vella. Les primeres institucions catalanes.
5. Europa medieval: de l'expansió a la crisi de la baixa edat mitjana (XIII-XV). Els regnes cristians (Navarra, Portugal, Castella-Lleó). Les institucions medievals i les ciutats. L'art gòtic.
6. La corona catalanoaragonesa: expansió i crisi (XIII-XV). Les Corts catalanes i l'origen de la Generalitat de Catalunya.

Objectius terminals

1. Manejar diferents tipus d'imatges i representacions de l'espai terrestre tot establint comparacions i identificar damunt del globus terraquí o mapamundi la situació de diferents continents, mars i països, i les diferents línies i punts convencionals.
2. Comportar-se respectuosament amb el medi ambient natural, rural o urbà.
3. Aplicar correctament les mesures cronològiques (any, segle, mil·lenni) que s'utilitzen en la història, utilitzar les divisions convencionals que s'usen per periodificar-la, i elaborar i interpretar formes gràfiques de representació del temps històric.
4. Classificar correctament a partir de fonts concretes els tipus bàsics de fets amb què se solen organitzar els esdeveniments i processos històrics (polítics, socials, econòmics i culturals).
5. Confeccionar diferents tipus de gràfics, taules, quadres estadístics i mapes temàtics per emmagatzemar, classificar i disposar de fàcil accés o lectura de les informacions recollides.
6. Interpretar quadres estadístics, gràfics diversos i mapes temàtics referents a l'estructura, dinàmica de la població mundial i dels problemes migratoris així com d'altres referits estrictament a l'àmbit territorial català i espanyol referint-se als problemes de sobrepoblació i a les diverses polítiques demogràfiques.
7. Identificar i definir els diferents tipus de recursos naturals, localitzant la seva distribució al món tot descrivint els canvis mediambientals deguts a l'explotació humana amb una especial anàlisi dels problemes de sostenibilitat a Catalunya i a Espanya.
8. Utilitzar, per orientar-se, els mapes i els punts cardinals com a referència tot manejant, confeccionant i interpretant diferents tipus de plànols i mapes de gran i petita escala i correlacionant les informacions de dos o més mapes temàtics tot localitzant llocs i espais concrets.
9. Crear, mantenir i interrogar bases de dades senzilles amb suport informàtic així com consultes a la xarxa (Internet) per tal de constituir reculls d'informació organitzada; i obtenir, tot analitzant-la i classificant-la, informació rellevant a partir de diverses fonts d'observació directa (treball de camp, enquestes, entrevistes, visites), d'observació indirecta (pel·lícules, vídeos, gravats, imatges, obres d'art) i de diferent tipus (documents escrits, gràfics, mapes, estadístiques, bases de dades), distingint les dades, opinions i arguments que proporcionen al voltant d'un tema.

10. Descriure a grans trets la forma i dimensions del planeta, les condicions que fan possible la vida així com el sistema solar, els moviments de la terra i les seves conseqüències pel que fa a l'existència de dies i nits, estacions i mesura del temps.
11. Descriure a partir de l'observació de la realitat, de fotografies, mapes, gràfiques o textos les principals característiques del relleu, les aigües i la climatologia de la terra, com també les principals unitats paisatgístiques de Catalunya, d'Espanya i del món, tot localitzant-ho espacialment i distingint diferents tipus de paisatge segons la intensitat i el tipus d'intervenció antròpica a què hagin estat sotmesos.
12. Descriure els canvis mediambientals i els riscos naturals que poden comportar diferents tipus d'intervencions o activitats humanes, analitzant les respostes, els reajustaments i la localització d'activitats humanes en funció de les condicions mediambientals explicant els principals problemes del medi en el territori català, espanyol i mundials en relació amb les condicions ecològiques d'altres països.
13. Exposar de manera senzilla l'evolució de l'espècie humana, les principals eines paleolítiques en relació amb les formes econòmiques de l'etapa, els canvis essencials del neolític i de l'edat dels metalls, i les formes i interpretacions de les formes artístiques més rellevants de la prehistòria amb exemplificacions a l'àmbit territorial de la península Ibèrica en general i de l'actual espai territorial de Catalunya en particular.
14. Identificar els trets essencials de les civilitzacions grega i romana, així com les seves principals aportacions artístiques tot fent referència a les colonitzacions gregues i fenícies de la Mediterrània, exemplificant-ho en la fundació i desenvolupament d'Empúries.
15. Exposar a partir de fonts diverses el procés de romanització de la península Ibèrica i del seu llegat a l'actual àmbit territorial de Catalunya amb esment de les cultures i aportacions dels pobles prerromans.
16. Descriure els mecanismes que condicionen el creixement o decreixement de la població, identificant les variables demogràfiques del món d'avui (dinàmica i estructura demogràfiques així com les migracions), interrelacionant-les amb indicadors socioeconòmics i analitzant l'actual règim demogràfic de Catalunya i Espanya.
17. Diferenciar a partir de l'anàlisi d'exemples concrets el funcionament i l'activitat econòmica així com la divisió tècnica del treball i l'organització del món laboral tot caracteritzant els trets generals de l'economia europea, espanyola i catalana.
18. Definir correctament els conceptes de nació, d'estat i de capital d'un estat localitzant correctament en els mapes polítics els estats del món i algunes de les nacions sense estat a Europa així com les comunitats autònomes dins de l'organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol.
19. Exposar, identificant idees importants a partir de fonts escrites i cartogràfiques, les raons internes i externes de la desaparició de l'Estat romà a occident i la continuïtat i característiques de l'Imperi bizantí a l'orient així com el concepte i límits de l'anomenada edat mitjana.
20. Resumir les idees i creences principals de les religions jueva i cristiana indicant els punts més importants que han manifestat una continuïtat en el temps en la civilització occidental.

21. Resumir les idees i creences principals de l'islam, així com el procés de la seva expansió, l'ocupació humana de la península ibèrica, la formació de d'Al-Andalus i les seves aportacions a la cultura i al territori català.
22. Exposar a partir de mapes i fonts primàries i secundàries la formació dels regnes cristians a la península Ibèrica i la seva evolució general en el temps i en l'espai al llarg de l'edat mitjana identificant-ne les peculiaritats més rellevants i alguns dels aspectes comuns.
23. Exposar, amb l'ajut i comentari de diverses fonts, els trets principals que caracteritzen el feudalisme, així com els elements bàsics del procés que va desembocar en els orígens nacionals de Catalunya entre els segles VIII i XII en el marc territorial comprès entre el domini carolingi i el món islàmic.
24. Resumir l'expansió de la Corona catalanoaragonesa, les seves relacions amb el món islàmic, alguns dels aspectes més importants de la institucionalització del poder polític -especialment les Corts catalanes i la Generalitat- en el marc de l'evolució de les ciutats i dels canvis que s'hi donaven, així com la crisi de la Corona catalanoaragonesa.
25. Identificar les principals formes estilístiques, les funcions i alguns significats de l'art romànic i de l'art gòtic a partir de l'anàlisi concret d'algunes obres d'arquitectura i de la imatge.

Segon cicle

Tercer curs

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

Geografia

1. La població i el poblament del món. Anàlisi demogràfica de Catalunya i d'Espanya.
2. Els recursos naturals i la seva explotació. Sostenibilitat i principals problemes mediambientals. Els problemes medioambientals a Catalunya i a Espanya.
3. El sector primari: agricultura, ramaderia i pesca. Tipologia i paisatges agraris. Els principals paisatges agraris a Catalunya i a Espanya.
4. El sector secundari: fonts d'energia, matèries primes i indústria. Els paisatges industrials. Els paisatges industrials a Catalunya i a Espanya.
5. El sector terciari: comerç, transports, comunicacions, turisme, serveis de benestar i d'oci. El turisme a la península Ibèrica.
6. Ciutat i urbanització del territori: estructura i funcions urbanes. Les xarxes urbanes de Catalunya i d'Espanya.
7. L'organització política del territori: nació, estat, comunitat autònoma i municipi en l'organització territorial d'Espanya. L'organització comarcal de Catalunya: origen històric i problemes actuals.
8. Les comunitats autònomes d'Espanya: diversitat física i humana.
9. Un món desigual. La mundialització. Desenvolupament i subdesenvolupament. Localització dels conflictes.

10. Un món divers: heterogeneïtat cultural al món. Les grans àrees culturals. La convivència de cultures.
11. La regió geogràfica: les grans regions del món.
12. Europa i la Unió Europea.

Quart curs

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

Història

1. L'edat moderna (I): trets que la defineixen. L'expansió europea. El renaixement i la reforma protestant.
2. L'edat moderna (II): els Reis Catòlics i la monarquia hispànica. Catalunya en temps dels Àustries (segles XV-XVII). L'absolutisme. El barroc.
3. L'edat moderna (III): Il·lustració i despotisme il·lustrat. La Guerra de Successió (1700-1714). L'Espanya borbònica de l'antic règim. Catalunya durant el segle XVIII.
4. La fi de l'antic règim: el liberalisme. La independència dels EUA i la Revolució Francesa. Espanya durant el regnat de Ferran VII (1808-1833). El romanticisme.
5. La revolució industrial i les seves conseqüències. La revolució industrial a Catalunya. Anarquisme i socialisme. El moviment obrer. El realisme.
6. La construcció de l'estat liberal a Espanya (1833-1875) i la restauració fins al 1898. L'evolució del catalanisme: de la recuperació cultural al catalanisme polític.
7. EL nacionalisme. L'expansió colonial europea. La Primera Guerra Mundial i les seves conseqüències. La revolució russa. L'art: de l'impressionisme a les avantguardes.
8. El període d'entreguerres (1918-1939): l'evolució econòmica i l'aparició dels feixismes. L'evolució de la URSS.
9. La restauració (II): el regnat d'Alfons XIII. Evolució política, econòmica i social. El catalanisme polític. La mancomunitat de Catalunya.
10. La Segona República i la Generalitat republicana. La guerra civil.
11. La Segona Guerra Mundial. La fundació de l'ONU. La Declaració Universal dels Drets Humans. La guerra freda. La construcció d'Europa: de la CECA a la UE. De la coexistència pacífica a la dissolució de la URSS.
12. El franquisme: l'evolució política i econòmica. La repressió. L'oposició a la dictadura. La transició a la democràcia. Els governs de la democràcia (de 1978 fins a l'actualitat). La Generalitat recuperada.

Objectius terminals

(Els 11 primers objectius terminals del primer cicle també són propis del segon cicle.)

Geografia

26. Analitzar dins de l'entorn alguns aspectes que resultin de la interacció entre l'activitat humana i el medi natural utilitzant-lo per explicar la gènesi de les diferents tipologies d'espais geogràfics tot classificant, en conseqüència, a partir d'imatges, representacions cartogràfiques o d'observació directa els diferents tipus de paisatges naturals i antròpics.
27. Exposar les característiques de l'agricultura als països desenvolupats - exemplificant-ho a Catalunya i a Espanya- i en vies de desenvolupament, identificant i descrivint les tipologies de paisatges agraris, indicant els diferents tipus d'agricultura que s'hi desenvolupen i localitzant la seva distribució al món.
28. Descriure i analitzar utilitzant imatges i informació gràfica i estadística la distribució i les formes dels paisatges industrials al món amb una especial atenció a Catalunya i a Espanya.
29. Descriure i analitzar el sector terciari, classificant adequadament les seves tipologies i fent una referència explícita als principals eixos de transport i comunicacions així com els fluxos d'intercanvi.
30. Localitzar les grans àrees urbanes del món actual tot valorant els problemes i avantatges de l'entorn urbà, així com les mesures necessàries per mantenir una ciutat sostenible, tot analitzant la distribució de les xarxes urbanes d'Espanya i de Catalunya.
31. Exposar amb l'ajut de mapes temàtics, textos i altres documents gràfics l'organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol en comunitats autònomes i l'organització comarcal de Catalunya, fent esment del seu origen històric i els problemes que planteja.
32. Sintetitzar de manera organitzada a grans trets la diversitat física i humana de les comunitats autònomes espanyoles amb especial referència als desequilibris territorials i fiscals a partir de fonts gràfiques i estadístiques.
33. Definir els conceptes de desenvolupament i subdesenvolupament, localitzant a grans trets la seva distribució a l'espai i analitzant la problemàtica dels països en vies de desenvolupament amb la utilització dels indicadors bàsics per identificar-los.
34. Situar les grans àrees de cultura i civilització del planeta identificant els components fonamentals del fenomen cultural i exposant els mecanismes de la seva difusió, tot referint-se a la presència d'altres cultures dins les grans àrees culturals i als fenòmens migratoris actuals.
35. Identificar i localitzar les grans regions del món, analitzant els trets d'alguns estats representatius.
36. Exposar les característiques geogràfiques de la Unió Europea referint-se a la integració d'Espanya i als efectes que comporta.